

Intervju med Peter F. Hjort

16. oktober 2008

Ditt navn er sterkt knyttet til opprettelsen av Universitetet i Tromsø (UiT).

Stortinget fattet sitt vedtak den 28. mars 1968. Året før, den 2. september i 1967, avholdt Universitetet i Oslo (UiO) sin årsfest. Og det er en stor fest i Universitetets aula, høytidelig og viktig. Der skal det holdes en stor forelesning. Og den forelesningen går på omgang mellom fakultetene. I 1967 var det medisinerens tur, og det var alltid dekanene som holdt denne forelesningen. Han som var dekanus da, var en meget kjent professor i anatomi, Alf Brodahl. Jeg hadde arbeidet sammen med han. Han sa til meg at han ikke orket å lage denne forelesningen. Så han ba meg om å gjøre det. Jeg sa ja, men satte to betingelser: For det første at jeg fikk snakke om det jeg ville, og for det andre at han ikke fikk se manuskriptet på forhånd. Dette aksepterte Brodahl. Og så holdt jeg da denne forelesningen som jeg kalte «tanker om medisinen i fremtidens samfunn». Dermed fikk jeg en mulighet til å si alt det jeg hadde brent inne med som ung dosent ved Det medisinske fakultet på Universitetet i Oslo. Og da baserte jeg mine tanker om medisinen i fremtidens samfunn på en godt kjent forfatter som het C.P. Snow. Han la stor vekt på dette med de to kulturene. Mitt poeng var at medisinen må stå på to kulturer. Den ene er den biomedisinske fagkulturen, men den andre er den humanistiske menneskekulturen. Jeg presiserte at det var syke mennesker vi arbeidet med, ikke sykdommer. Det krevde en annen medisinerutdanning og en annen tilnærming enn den som ble gitt da. Dette sa jeg altså da jeg fremdeles var dosent i blodsykdommer i Oslo.

Og så kom hele kampen om Universitetet i Tromsø opp. Stortinget hadde fattet et rent politisk vedtak i mars 1968 som fagfolkene var imot. Særlig sterkt engasjerte Helsedirektoratet med Karl Evang i spissen, Den norske lægeforeningen og det medisinske fakultetet i Oslo seg. Derimot var det medisinske fakultetet i Bergen positivt. Det ble en veldig kamp. Jeg pleier å illustrere intensiteten med å fortelle fra et møte i februar 1969 der la jeg frem de første planene for medisinerutdanningen i Tromsø i det medisinske selskap i Oslo. Planene ble sablet ned av hele forsamlingen. Det var bare én som støttet meg, en medisinerstudent. Alle andre var motstandere. Det var så ille at da vi gikk, kona mi var med meg, så snudde folk seg bort for å slippe å hilse på meg. Evang

<http://doi.org/10.7557/15.4362>

© The author. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) license.

karakteriserte det hele som sludder og omtalte stortingsvedtaket fra mars 1968 som helt håpløst. Han pekte på at det ikke er nok pasienter og at det uansett aldri kunne bli noe orden på medisinen der. Kirke- og undervisningsdepartementet under ledelse av Kjell Bondevik klarte heller ikke å rekruttere en medisiner til å sitte i interimsstyret. Da jeg holdt denne forelesningen på Universitetets årsfest, satt kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik på første rad og hørte på. Etterpå ringte han til meg og sa at nå kunne jeg få lov til å sette i verk mine ideer om medisinen i fremtidens samfunn, i Tromsø. Da jeg så kom hjem og fortalte dette til kona mi, var hun var svært lite positiv. Vi hadde kort tid før bygget oss hus i Bærum. Hun hadde fått fast tilsetning som lærer ved skolen i vårt nabolag. Jeg, som alltid har vært litt håpløst optimistisk, jeg trodde at dette oppdraget ville dreie seg om å lage en studieplan for studiet. Ja, jeg regnet med at dette var noe jeg kunne gjøre her ved siden av min jobb som overlege på Rikshospitalet. Så kona mi sa at hvis jeg trodde det var mulig, så godtok hun at jeg påtok meg oppdraget.

Men så kom altså det møtet som jeg fortalte om, hvor ingen ville hilse på meg. Da vi kom ut på gaten, så tok kona mi meg i hånden min, og så sa hun: «Jeg synes Evang er dum». Hun var datter av professor og tidligere rektor ved UiO, Didrik Arup Seip. Han skapte noe som het den seipske ånd, under krigen. Den seipske ånd går ut på å aldri gi opp. Så jeg visste at når kona mi sa det hun sa, så hadde hun ombestemt seg. Og så endte det med at vi dro til Tromsø. Vi leide bort det nye huset vårt, hun fikk permisjon fra skolen, og vi dro til Tromsø og begynte å jobbe med dette her da. Og da ble det jo bare enda verre, for jeg var ikke bare medisinerrepresentanten i interimsstyret, jeg ble formann for styret. Det hadde jeg aldri regnet med. Men det var slik at medisinen på en måte ble Universitetets spydspiss, fordi alle forsto at Nord-Norge trengte egne leger, og alle visste at det var legemangel i landsdelen. Mange forsto at skulle vi få gjort noe med dette, så måtte vi utdanne nordlendinger til å bli doktorer. Og en av de professorene som spilte en rolle for medisinerutdanningen i Tromsø, var medisineren og Harstad-gutten Torstein Bertelsen ved Universitetet i Bergen. Han argumenterte for legeutdanning i nord ved å trekke fram lakseeffekten, som gikk ut på at smålaksen som regel vender tilbake til den elven hvor den er vokst opp. Han sa at hvis vi utdanner nordlendinger til leger i Tromsø, så kommer de til å bli i landsdelen. Dette var et svært viktig resonnement den gangen.

Før Stortinget fattet sitt vedtak i 1968, skulle Universitetet i Oslo og det medisinske fakultet ta et formelt standpunkt til forslaget. Brodahl var fortsatt dekan, og i et fakultetsmøte fikk vi utlevert disse planene fra noe som het Ruudkomiteen. Dekanus ba de som var tilhengere av

forslaget om å reise seg. Og jeg reiste meg som den eneste i forsamlingen. Grunnen til at jeg reiste meg – jeg hadde jo ikke på det tidspunkt engasjert meg for tromsøplanene – var at jeg følte det var rettferdig og riktig at Nord-Norge skulle få sitt eget universitet. Da jeg kom hjem til min far og fortalte om dette her, så smilte han og sa at «slikt styrker karakteren, det, gutt».

I interimsstyret var det to avgjørende maktposisjoner i de første årene. Det var undertegnede som var formann, og det var Willy Hauglid som var den første universitetsdirektøren. Willy og jeg hadde det avgjørende ord hele tiden. For eksempel ansatte vi jo en masse mennesker, og når det ble strid om noe, så endte det alltid med at jeg måtte ta den endelige avgjørelsen.

Det ble en svært viktig del av arbeidet den første tida å rekruttere folk. Så jeg holdt en rekke møter, også på UiO, der jeg agiterte for å søke jobber ved UiT. To av dem som tidlig ble rekruttert til Tromsø, og som begge skulle spille en viktig rolle, var Knut Westlund, som startet Tromsø-undersøkelsen, og øyelegen Roald Opsahl. Begge de to møtte jeg på skitur i Nordmarka og overtalte dem til å dra til Tromsø. De kan fortelle deg akkurat hvor det skjedde.

Jeg holdt en rekke møter rundt omkring. Et svært viktig møte fikk jeg professor Hans Prydz til å organisere. Han samlet nemlig medisinerne som drev med de teoretiske fagene. Den store fristelsen eller lokkematen min var jo at hvis de dro til Tromsø, så kunne de bli professorer 10 år før de kom til å bli det i Oslo. Jeg tror det er riktig å si at Tromsø på en måte rekrutterte kremen av den generasjonen norske medisinerne. De som var flinke, og som drømte om å få til noe selv. Hans Prydz og Arne Nordøy er gode eksempler.

Arne Nordøy var en helt avgjørende person. Jeg tror nok at han spilte en rolle i det å overbevise departementet om at de skulle få meg til Tromsø. For Arne og jeg hadde jo samarbeidet lenge før dette, vi kjente hverandre godt, og Arne var også doktor for ekspedisjonssjef Enevald Skadsem i departementet. Skadsem hadde dessuten et barn som ikke var friskt, og Arne var også doktor for dette barnet. Kanskje det var Arne som sa til Skadsem at de måtte overtale Hjort. Jeg tror nesten det var slik.

Jeg kontaktet og prøvde også å rekruttere noen medisinerstudenter som var helt på slutten av studiet. Olav Helge Førde er et godt eksempel på en sånn en. Så, du vet, jeg måtte arbeide på mange plan da. Dels på det helt praktiske plan i Tromsø, dels med denne studieplanen og så rekrutteringsarbeidet. Dessuten måtte vi knytte forbindelser med andre

universitet i verden. Jeg tok meg en rundtur i verden faktisk. Jeg spurte verdens helseorganisasjon om de ville gi meg en liten liste over «progressive medical schools in the world». Det fikk jeg. Så tok jeg meg en rundtur og besøkte dem. Ett av dem var et nytt universitet i Israel, Bersheva. Og de spilte en stor rolle for planleggingen, fordi de hadde akkurat startet universitetet, og fordi et hovedspørsmål i Tromsø hele tiden var hvordan man egentlig starter et universitet. Da sier noen, at da må man bygge først. Men i Bersheva sa de til meg at det måtte vi ikke finne på. Rådet var at vi måtte starte med det vi hadde.

Jeg visste at dette nye universitetet i Tromsø var politikernes universitet og ikke fagfolkene, og jeg var sikker på at politikken ikke var evigvarende. Jeg var derfor opptatt av å holde et høyt tempo. Det hastet, for plutselig en dag ville politikerne ha andre ting å tenke på, og da ville vi få mindre penger. Så det er nå vi må handle.

Da jeg kom hjem fra denne rundturen, laget vi provisorieplanen. Da spurte jeg en god venn som var professor i fysiologi i Oslo, Bjarne Våler, om han hadde en virkelig flink student? Etter å ha tenkt seg om svarte han bekreftende, men understreket at den aktuelle studenten, som het Egil Arnesen, var vanskelig. Jeg kontaktet han, og fant at han, som tilhørte ytterste venstrefløy i politikken, ganske riktig var ganske spesiell. Men vi fant hverandre. Og han var svært god med tall. For det vi måtte gjøre i provisorieplanen, det hadde jeg lært i Israel, var å få tak i det minimum som måtte til for å starte. Og da måtte vi framskaffe dokumentasjon. Blant annet kom vi til at vi måtte bygge Teoribygget. Jeg glemte å si det, at da Bondevik spurte meg om jeg ville påta meg dette, så skrev jeg et brev til han på 20 sider der jeg stilte noen betingelser. Stortinget hadde bestemt at UiT bare skulle drive med klinisk utdanning. Det var nemlig slik de hadde begynt i Bergen. Jeg hevdet at dette ikke gikk an. Jeg sa klart fra om at dersom jeg skulle gjøre dette, ja, så skulle det være en fullverdig medisinsk skole fra dag 1.

Egil (Arnesen) og jeg slutførte arbeidet med provisorieplanen. Jeg drev med ideologien og ordene, og han drev med fakta og tall. Hva måtte vi ha for å klare dette? Det var slik at ett av medlemmene i interimsstyret, en biologiprofessor på Ås som het Harald Skjervold (og som er et av de mest begavete mennesker jeg noen gang har møtt), var en god venn av Borten. Så jeg sa til Skjervold at jeg gjerne ville legge denne provisorieplanen fram for regjeringen og spurte om han kunne ordne det. Det kunne Skjervold. Så jeg fikk en time med regjeringen. Dagen i forveien kontaktet jeg Bortens sekretær for å finne ut hvordan jeg skulle legge opp dette møtet. Dette hadde hun fortalt til Borten, at Hjort var her nede og planla hele greia. Så Borten startet med å spørre meg, om det var slik

vi arbeidet. Jeg svarte bekræftende og presiserte at vi ville være godt forberedt. Det gjorde nok inntrykk på han. Planen ville bli veldig mye dyrere å realisere enn Regjeringen hadde tenkt. Den første som tok ordet da jeg var ferdig, det var finansminister Myrvold, professor ved Norges handelshøgskole. Og han sa at som professor var han helt enig i at det var slik det måtte gjøres, men som finansminister var han bekymret over hvor dyrt det ville bli. Men det var liksom en *take it or leave it*-situasjon, og de tok den. Så bygget vi Teoribygget i en fei, og ellers leide vi stort sett lokaler rundt om i byen. Det ble starten.

I de årene var det slik, og måtte være slik, at det var Willy og jeg som hadde det endelige ordet hele tiden. Vi to er svært forskjellige mennesker, men vi var meget gode venner, og vi hørte på hverandre. Hvis jeg sa at dette må vi klare, så sa Willy ok, da skal vi klare det. Vi er fremdeles nære venner og snakker stadig med hverandre.

Willy Haugli har fortalt meg det var takket være deg at han ble universitetsdirektør.

Ja, det er riktig. Siden Troms fylke eide sykehuset i Troms, besøkte jeg stadig fylkesmannen i Tromsø, Haug, for å snakke med han om sykehuset. Og da møtte jeg Willy, som var tilsatt som fylkeskontorsjef. Vi likte hverandre, og da vi bestemte oss for å ansette direktør, og det måtte vi gjøre veldig tidlig, så tenkte jeg at Willy måtte være den rette. Så jeg overtalte han. Det skulle ikke mye til, for Willy er en som liker nye utfordringer. Du vet at dette foregikk i 68-perioden. Det var mye snakk om det røde universitet, og studentene jobbet intenst for økt innflytelse. En av dem som satt i interimsstyret, var Lasse Efskind, som hele tiden sto på kravet om at en stemme hadde samme verdi uavhengig av om den kom fra studenter, lærere eller andre tilsatte. Om kravet var blitt innfridd, hadde det betydd at studentene ville få all makt over Universitetet, for de var jo i flertall. At vår eldste sønn var med på den radikale siden, gjorde dette så veldig, veldig vanskelig.

Vi nedsatte et organ som vi kalte målsettingskomiteen. Jeg var nødt til å ha de sakene ut av interimsstyret, ellers fikk vi ikke gjort noe annet. Så møttes vi i denne komiteen, hvor jeg var medlem og hvor disse radikale studentene hadde flertallet. Arbeidet var svært vanskelig, særlig fordi vi ikke kunne gå med på dette kravet om én mann, én stemme. Og vi hadde faktisk et godt eksempel hvor ille det kunne gå. Universitetet i Odense kom omtrent samtidig med oss. Der hadde de radikale fått bukten og begge endene, og der endte det til slutt med at staten avvirket hele styringen og satte byråkrater til å styre det hele. Jeg var selvfølgelig redd for at hvis vi på en måte mistet ansvarligheten oppi

all radikalismen, så ville vi miste troverdigheten, og da ville det ikke gå. Det som var mitt dilemma da, var dels at vår sønn var veldig ivrig med på dette her, men også at jeg ofte var enig med studentene i deres mål, men ikke deres metoder. Særlig dette med én mann, én stemme, det kunne jeg ikke godta. Og derfor ble det jo et brudd til slutt. Da rektorvalget kom, så stemte jo studentene blankt pga. det. Men vi ble aldri uvenner. Det må jeg understreke. Jeg møter fremdeles Lasse Efskind av og til, og da snakker vi alltid hyggelig sammen. Jeg ble aldri uvenn med noen i Tromsø. Utrolig, men sant. Men da studentene stemte blankt, da tenkte jeg at nå er det nok. Og da tenkte jeg også at nå var det meste gjort. For da var liksom hele fundamentet for Universitetet på plass. De viktigste studieplanene var klare. Medisinerstudentene var tatt opp, og alle instituttene var på plass. Så alle de avgjørende beslutningene var tatt. Dessuten fikk ikke kona mi forlenget permisjonen sin. Så vi diskuterte dette lenge, og jeg sa at jeg visste at hun elsket den skolen, så jeg ba henne reise ned og begynne i jobben sin. Hun dro ned et halvt år før meg, så jeg bodde det siste halve året alene i Tromsø.

I løpet av de fem årene som jeg bodde i Tromsø, foregikk det noe hele tiden. Og det var mange harde diskusjoner, særlig i denne målsettingskomiteen. Og jeg tenkte at det Universitetet nå trengte, var mer fred. Og da mente jeg at Olav Holt var den rette mannen til å overta etter meg. Han var en fredelig mann som alle likte. Han ville være vel skikket til å bringe Universitetet videre på det grunnlaget som nå var lagt. Derfor sa jeg opp stillingen og dro sørover. Jeg tror at det var en riktig beslutning selv om den ikke var lett.

Det som var min jobb da jeg sa ja til interimsstyret, det var å være leder av avdelingen for blodsykdommer på Rikshospitalet. Jeg rakk akkurat å bli utnevnt til professor i blodsykdommer på Rikshospitalet før jeg dro til Tromsø. Men så oppdaget jeg at disse fem årene i Tromsø hadde forandret meg. Jeg var blitt mer interessert i samfunnet enn i blodet. Dessuten, skal du være en god professor i blodsykdommer, så må du tenke forskning dag og natt. Du må bygge opp en internasjonal forskningsgruppe som er god. Og da kan du ikke tenke på noe annet enn det, og jeg følte at det passet meg ikke lenger. Jeg hadde permisjon fra Rikshospitalet og vendte tilbake til avdelingen for blodsykdommer, var der i to år. Men jeg følte altså at det ikke passet for meg lenger. Og så hadde jeg jo masse diskusjoner med kona mi om hva jeg skulle finne på da. Det var et nytt felt som da var begynt å komme opp i verden, særlig England, som het helsetjenesteforskning. Det er forskning som tar sikte på å finne ut hvordan helsetjenesten arbeider, hva den får til, hva den

ikke får til, hva den gjør galt osv. Dette var jeg opptatt av. Og så viste deg seg at Forskningsrådet var interessert i det samme. De følte at dette var et relevant og viktig forskningstema. Forskningsrådet ønsket å bygge opp ei forskningsgruppe i helsetjenesteforskning som jeg ble bedt om å lede. Og det endte med at jeg sa ja til det. Jeg dro først til England i tre måneder for å sette meg inn i hva de gjorde der. Så kom jeg hjem og startet denne gruppen.

Disse fem årene i Tromsø føler jeg var både den morsomste og den mest spennende perioden i mitt liv, og samtidig den perioden hvor jeg fikk utrettet mest.

Helsetjenesteforskning, det kom senere til Tromsø?

Ja, det gjorde det. Det begynte med en forskningsgruppe i Oslo, men så bredte det seg. Det har jo nå blitt en forskningsaktivitet over hele verden. Jeg holdt på med det i nesten 20 år. Forskningsrådet sa til meg at jeg skulle få fem år. De betalte hele greia. Men mer enn fem år fikk jeg ikke, så det var jo en betydelig risiko. Men jeg tenkte at den risikoen fikk jeg ta. Da det var gått noen år, måtte jeg jo se meg om etter en ny sponsor. Og så viste det seg at Folkehelsa likte denne tanken. De hadde en avdeling for samfunnsmedisin, og de følte at det passet inn der. Det endte med at de inviterte hele gruppa mi opp til Folkehelsa. Vi flyttet inn i lokaler der. Kanskje den største og merkeligste delen som kom ut av den forskningen, var det som heter Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT). Den var det vi som startet, og det er jo blitt verdens største helseundersøkelse. Den har resultert i over 40 doktoravhandlinger. Jeg var i Nord-Trøndelag i går, i Verdal. Det er helt utrolig hver gang jeg er der, å tenke på at det hele begynte med mitt stipend i helse-tjenesteforskning.

Din opptatthet av samfunnsperspektivet satte spor i medisiner-utdanninga i Tromsø?

Ja, det er riktig. Det er jo på en måte tre perspektiv i medisinen hele tiden. Det ene er det biomedisinske fagperspektivet. Det er det som de fleste, særlig spesialistene, er opptatt av. Det er jo også kjempeviktig. Det andre er det humanistiske menneskeperspektivet. Men det tredje er det sosiale perspektivet. Og særlig dette sosiale perspektivet er veldig viktig når du er opptatt av det forebyggende. Det er fremdeles store sosiale forskjeller i helse. For eksempel er det slik at en mann på østkanten i Oslo lever åtte år kortere enn en mann på vestkanten. Det var ikke noen ny oppdagelse fra min side, det var mange folk i verden som var opptatt av dette. Men jeg tror nok det er riktig å si at UiT så dette

tidligere og klarere enn de fleste andre, at vi måtte ha med dette samfunnsperspektivet.

Du la også viktige føringer og premisser for utviklingen av en rekke andre fag ved UiT enn de medisinske, ikke minst pedagogikk eller skoleforskning.

Jeg var gift med en lærer, vet du. Jeg sier ikke det for spøk. Vi møtte hverandre veldig tidlig, da hun var 17 og jeg var 19, og vi ble på en måte hverandres liv. Hun lærte seg nok medisin til at hun forsto hva jeg snakket om, og jeg lærte meg nok pedagogikk til at jeg forsto hva hun snakket om. Og hun var en veldig avgjørende person for UiT. Jeg har fortalt den historien om tomtevalget minst 100 ganger. Du vet, da vi kom opp der, så sa Tromsø kommune at vi hadde fritt valg mellom tre alternativ. Det ble uendelig mye arbeid, vi skrev til og med en bok om tomtevalget, og vi leide helikopter og fløy over øya og så på alternativene. Og etter uendelig mye strev bestemte vi oss for alternativ 1, på Sør-Tromsøya ved Museet, Holt forsøksgård og Åsgård. Men da vi hadde gjort det, sa kommunen nei. Kommunen hadde nå bestemt seg for at Universitetet skulle ligge på alternativ 3.

Til tross for at kommunen uttrykkelig hadde sagt at UiT kunne velge fritt mellom de tre alternativene, så valgte altså Tromsø å ombestemme seg. Da jeg fikk høre om denne beslutningen, fattet av kommunestyret under ledelse av Kåre Nordgård, ble jeg så sint som jeg aldri har vært før. Det skal mye til at jeg virkelig blir rasende. Jeg lot all min vrede over ordfører Kåre Nordgård og kommunestyret komme til uttrykk overfor min kone. Etter en stund så hun på meg og sa helt rolig: «Jeg synes at kommunen har rett. Og du må bli venner med ordføreren». Jeg kunne kvalt henne, men jeg var jo vant til å lytte på henne. Så jeg lå våken hele natten, og neste morgen ringte jeg til Nordgård og sa at Tone hadde bestemt at vi måtte bli venner igjen. Og han kjente jo Tone, så han sa at ja, da måtte vi jo det. Og så gikk vi ut og drakk øl og ble venner. Og hvis hun ikke hadde grepet inn på denne måten, hadde både kommunen og Universitetet vært fortapt i strid.

Tomtevalget var jo en voldsom skuffelse for mange, særlig for de som var knyttet til museet.

Ja, i ettertid innser jeg at kommunens valg var riktig. Men Willy og jeg snakker fortsatt om det av og til, for vi var jo begge klart for alternativ 1. I dag sier folk at det var helt borti veggene at interimsstyret kunne lande på det alternativet. Men situasjonen var annerledes den gangen.

Det var jo faktisk avstemming i Stortinget om tomtevalget.

Det var det. For vi forsøkte å få Stortinget over på vår side. Vi klarte ikke det, og han som på en måte sviktet oss, var en stortingsmann, Martin Buvik fra Troms. Han sviktet oss på en måte. Slik følte i hvert fall jeg det. Stortingets flertall støttet jo kommunen.

Men når jeg ser tilbake på oppholdet i Tromsø, så var det for det første veldig spennende og givende år. Vi fikk det jo til. Samtidig hadde vi det gøy. Og kona mi ble helt frelst på dette prosjektet. Hun fikk jo spesiell jobb i Studentsamskipnaden, for vi kunne ikke ansette henne på Universitetet. Der fikk hun til oppgave å ta imot alle de nytilsatte som kom. Hun skulle hjelpe dem med skole- og barnehageplass for ungene, med husvære og andre praktiske oppgaver. Dette passet henne godt, og hun fungerte fint i jobben. Så det var svært gode år for oss begge. Likevel tror jeg at beslutningen om å slutte var riktig.

Heller ikke tror jeg vi gjorde noen alvorlige feil i interimsstyret og det øvrige planarbeidet. Jeg har ofte spurt meg selv om det i ettertid, men har ikke funnet noe som jeg angrer på. Og det tror jeg hang sammen med at interimsstyret var så bredt sammensatt, at vi hadde gode og åpne diskusjoner og at vi hørte på hverandre. Det skulle veldig mye til at Willy og jeg drev noe gjennom mot de andres vilje. Vi hadde vett nok til det. Så jeg tror ikke at det ble gjort noen alvorlige feil i starten. Vi hadde kanskje hellet med oss.

Var beslutningen din om å dra nordover påvirket av hensyn til Nord-Norge?

Jeg tror det. Da må jeg fortelle en rar historie som du ikke har hørt før. Da jeg var 14 år, i 1938, sa mine foreldre at min eldre bror – han var to år eldre enn meg – og jeg hadde gått og dratt oss lenge nok i sommerferien på vår familiehytte nede på Tjøme. Så våre foreldre sa at nå skulle vi gjøre noe annet, og de bestemte da at min eldre bror, Johan, skulle være dekksgutt på et forskningsfartøy hele sommeren. Han dro til Kirkenes og mønstret på der. Så fortalte de at min mor hadde en fetter som helt Erling Holst som var havnesjef i Nordland fylke. Denne sommeren skulle havnevesenet begynne å bygge en havn i Nykvåg i Vesterålen. Min mor ringte til han og spurte om jeg kunne få komme opp til Kabelvåg hvor de bodde, for å bo og arbeide. Ja, så dro jeg dit da, og min mors fetter, som var en veldig fin og hyggelig mann, han sendte meg ut til Nykvåg. Der var det en formann, Rognan – han hadde en stor motorsykkel – som tok seg av meg. Og du vet, når formannen måler, må han ha en guttunge som holder målestanga, en såkalt flisgutt. Der ute var det en stor jerntank. Åpninga for å komme inn i tanken var så trang at det var bare mulig for en liten guttunge å komme inn der. Så de sendte

meg inn med lykt og en hammer for å banke rust. Jeg var der hele sommeren. Det var en stor opplevelse. Jeg var 14 år og jobbet sammen med disse lokale arbeidsskarene, som var snille og hyggelige mot meg. Vi spiste fisk til middag hver dag, husker jeg. Oppholdet i Nykvåg ga meg en innsikt i ting som tidligere var helt fremmed for meg. I Nykvåg fikk jeg et lite rom på loftet hos poståpneren, som het Figenschau. Jeg satt på kjøkkenet hos han, og dit kom det folk som spurte om å få arbeid på anlegget. Og formannen satt der og snakket med dem. Og så var det en eldre mann som formannen sa nei til. Det var første gang jeg så en voksen mann gråte. Det glemmer jeg aldri. Det er klart at den sommeren gjorde noe med meg som satt i for resten av livet. Blant annet noe med de sosiale forholdene.

Du fikk kanskje et visst bilde av en tilbaketilvendende landsdel?

Den første sommeren jeg jobbet i Tromsø som leder av interimsstyret, lånte jeg min eldste brors store, fine bil. Han var advokat og hadde god råd. Vi bilte opp gjennom hele Finland til Kirkenes, og så bilte vi nedover hele Nord-Norge. Jeg var innom alle sykehusene. For det lå jo i tenkingen at studenten måtte ut på de små sykehusene i landsdelen. Da måtte jeg sørge for å få de aktuelle sykehusene på mitt parti. Alle ansvarlige ved sykehusene som jeg var i kontakt med, syntes jo dette var spennende. Og de sa alle sammen ja til å samarbeide om medisinerutdanningen. Jeg brukte også mye tid på å få de tre fylkeslegene på min side. Det anså jeg for å være svært viktig.

Hva med det samiske perspektivet?

Ja, vi lagde jo den regelen at en viss andel av medisinerstudentene skulle ha samisk bakgrunn. Men det ville være skryt og selvros å si at hensynet til den samiske kulturen sto sentralt i planlegginga. Jeg tenkte at slikt får Museet drive med. Og det gjorde de jo. Ørnulf Vorren på Tromsø museum var jo veldig god. Og han satt i interimsstyret.

Universitetet kom i rett tid?

Vi hadde flaks også, det er det ingen tvil om. For det kom på det rette tidspunktet. Og vi var ikke alene om dette med *progressive medical schools*. Vi var langt fra de eneste i verden. Både i Canada, England og Israel fantes det medisinske skoler som hadde lignende tanker om innhold og studieprogresjon. Så det er feil å ta hele æren for det.

Enkelt personer som bør trekkes fram?

Da er det veldig viktig å nevne Skadsem. Det var hele tiden slik at hvis jeg hadde problemer, så kunne jeg alltid snakke med ham. Skadsem var

en svært klok mann. Han hadde betydelig innflytelse. Folk hørte på han. Jeg begynte jo å bruke betegnelsen vår store hvite far i Oslo om ham. Så når vi hadde trøbbel, var det Skadsem, og noen ganger Bondevik, jeg henvendte meg til. Da fikk jeg alltid støtte, så derfor brukte jeg uttrykket å spørre vår store hvite far i Oslo.

Hvis ikke Bondevik hadde vært statsråd og du ikke hadde stått opp mot majoriteten av den medisinske ekspertisen – hva da?

Når du blir eldre, har jeg merket, så er det to forskjellige utviklinger som kan skje. Det ene er at du får større og større tanker om deg selv. Det andre er det motsatte; at du blir mer beskjeden, og for meg er det gått slik. For i løpet av mitt lange liv har jeg møtt så mange, både veldig bra mennesker og veldig flinke mennesker, at jeg har blitt mer beskjeden med årene. Og det gjør at jeg godt kan tenke meg at det kunne vært andre. Men hvis det resonnementet om tidsvindu er riktig, og det tror jeg det er, så var det ikke mye å gå på. Så hvis ikke jeg hadde vært der, så hadde det ikke vært så lett å finne en annen medisiner som var villig til å kaste seg ut i dette. Og hvis man hadde somlet, kan det tenkes at tiden var gått fra prosjektet. Det finnes det jo eksempler på fra andre områder, uten at jeg kommer på noen gode eksempler nå. Så er det jo på en måte en tid for alle ting. Hvis du sover i timen, så glipper det fra deg. Mitt svar er at jeg tror at fundamentet for UiT måtte legges akkurat da, men dette var jo politikernes idé. Så jeg føler at norsk medisin må ha en stor takknemlighet mot de stortingsmennene som bestemte dette. Det er ingen tvil om at UiT ble en nyskapende kraft. For eksempel har den studieplanen som vi lagde i Tromsø, satt klare spor i tilsvarende plan i Oslo 20 år senere. Der ville de nok aldri innrømme at de har lært noe som helst i Tromsø, men de to planene er nå uansett nesten identiske. Kanskje den rette konklusjonen er at både landsdelen, Universitetet og jeg hadde flaks. Det var den rette tiden. Og Willy og jeg passet godt oppi dette her. Og hvis vi ikke hadde vært der, så hadde det selvfølgelig blitt noen andre, men det hadde kanskje tatt lengre tid og blitt vanskeligere.

Når først stortingsvedtaket var gjort om medisinerutdanning i nord, så var det lite motstand?

Ja, det var jo det jeg sa i Medisinsk selskap til Evang også. Evang var en ironiens mester, og det å diskutere med ham, var ikke lett. Men jeg sa til ham at du må jo forstå at Stortinget har bestemt dette. Det er ikke noen vei tilbake. Og da må vi bare sørge for å lykkes, var mitt resonnement. Han var et maktmenneske og ville ha omkamp. Han trodde nok at han skulle få til det. Men det gikk altså ikke.

Det var utvilsomt en styrke for oss i Tromsø at vi maktet å stå sammen utad. I interimsstyret var vi opptatt av å nå fram til enstemmige vedtak i alle viktige saker. Så når vi var uenige, brukte vi tid på å diskutere oss frem til enighet.

Skadsem blir ofte nevnt, og mange andre og. Men Omholt?

Ja, Omholt var jo Skadsems nestkommanderende. Han var også en mektig mann og på vår side. Vi hadde departementet. Det var vår store hvite far i Oslo. De tre da, Bondevik, Skadsem og Omholt. Og det var de tre guttene som bestemte i departementet.

Merket du noe til stridigheter innad i landsdelen?

Ja, jeg merket det med Harstad. Harstad drev jo og bygget et nytt sykehus, og jeg var bekymret over at de gjorde det for stort og sa fra om det. Jeg sa at det sykehuset de hadde planlagt, var for stort, at det ville kunne gjøre det vanskeligere å bygge et universitetssykehus i Tromsø. Så jeg kranglet en god del med Harstad-ordføreren, Leif Arne Heløe, om det. Men vi ble aldri uvenner, vi heller. Det er mulig at jeg har en gave der, at det skal mye til at jeg blir varig uvenn med folk.

Til slutt.

Må også fortelle til slutt at jeg har to barnebarn som studerer, eller har studert, medisin i Tromsø. Den ene er akkurat ferdig. Og de skryter veldig av denne praksisen. Den ene var ved Harstad sykehus, og den andre er i Mo i Rana. Og de sier at de aldri har lært så mye som da.